

““ SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio „Respublika“ priedas

Alydo Januševičiaus nuotr.

Sugriovėme pramonę, sugriausime ir žemės ūkį

Valdžia nedviprasmiškai akcentuoja, kad derybų su Europos Sąjunga dėl draudimo pirkti žemę užsieniečiams pratęsimo nebebus. Bijo sankcijų. Kai valdžia bijo, sprendimus lieka priimti patiems žemdirbiams. Savo žemę jie išparduoda. Vieni atsidės gražioms laidotuvėms, kiti sumokės už anūkų mokslą užsienyje, treči išvaudos vaikus iš skolų bankams. O kas bus su Lietuva? Ar neskauda širdį Lietuvą išparduodant? „Labai skauda, bet ar mes, maži ir senstantys žemės artojai, turime pasirinkimą“, - sako Akmenės rajono Avižlių kaimo ūkininkas Jonas Gričius.

jų brangi būtų, bet ūkininkavimas - neduok Dieve“, - piktinosi Jonas.

Užsieniečių atstovams Jono siūlymas įsigyti neblogoji prižiūrimą jo žemę labai prie širdies, bet ūkininkas dvejoja, kas busi su pastatais, tvartu, svirnu, daržine. „Pastatų jiems nereikia. Siūlė surasti perkančių žemę su senais pastatais. Anie mokėsi 4-5 tūkst. litų už hektarą, vos ne per pusę pigiau nei už plyną lauką. Mano pastatai naujai pastatyti, ne lūšnos, gaila būtų juos su žeme sulygtinti. Klausiate, ar galiu rinktis? Galiu - vieną iš dviejų. Parduoti savo žemę tam, kas iš mano tėvų praturtėjo, arba užsieniečiui. Jeigu vaikai planuotų grįžti, nė minties apie pardavimą nebūtų. Vienas mano sūnus išsimokė agronomu, dirbo užsienyje pagal specialybę. Sugrįžo, bet dirba ne žemės ūkyje. Paklausiau, ar grįžtų į tėviškę ūkininkauti, pasakė: „Be prošvaisčių“.

Griūtis prasidėjo nuo privatizacijos

Keturis vaikus užauginusiam ūkininkui verksti norisi klausant, kad nė vienas jų ūkininkauti nenori. „Jie supranta, kad toks ūkis neturi ateities. Jeigu būtume turėję ne pliką žemę, viskas būtų kitaip. Nebėgtų žmonės ir iš Lietuvos. Nenorėčiau aš savo žemės parduoti, bet ką daryti, jeigu nebeturiu jėgų jos dirbti“, - sako ūkininkas.

J.Gričius mano, kad žemės paveldėtojai, atėjus privatizacijai, liko it musę kandę. „Apie vieną trečdali žemės savininkų atgavo tik pliką

žemę. Be kelių, be pastatų, be sėklos, technikos, o juk kuriant kolūkius iš mūsų tėvų buvo paimta ne tik žemė, bet ir tvartai, gyvuliai, padargai. Kai reikėjo dalytis, niekas to nežiūrėjo. Mums grąžino pliką žemę, o kolūkiečiams, kurie žemės neturėjo, - pastatus, gyvulius, sėklą, techniką. Išėjo taip, kad bežemiai gavo turtą, su kuriuo neturėjo ką daryti. Pastatus jie nugriovė, gyvulius išskerdė, techniką į metalo laužą atidavė, o mes, žemės turėtojai, jau 20 metų vargstame su susigrąžinta plika žeme. Negaliu sakyti, kad nieko nesukūriau. Pasistačiau fermą, ūkio pastatus ant tos plikos žemės. Ne iš Europos pinigų, nes ir jie tokiems kaip aš nepriklausė, iš savo kišenės. Šiandien svarstau, ar esu savo ūkį atkūręs iki to, koks buvo 1949 metais. Mano tėvas pagal savo ūkininkavimą mūsų kraštuose pateko į ūkininkų dešimtuką, o aš gal net į šimtuką nepatekčiau. Prisimenu, taurelės nevengiantis mano artimiausias kaimynas 1992 metais pajų gavo už 97 tūkst. rublių, jo žmona - daugiau kaip 50 tūkst. Tuo metu, kai ketverių metų kombainai buvo įvertinti 5 tūkst., tai buvo didelis turtas. Jis manęs tuomet klausė: „Kaip tu su manimi konkuruosi, jeigu nieko negauni?“

Galbūt tie, kurie tuomet sėdėjo valdžioje, to nesuprato? „Suprato ir dar kaip suprato, - neabejoja ūkininkas. - 1992 metais mes, grupė žemę atgavusių paveldėtojų, kreipėmės į Aukščiausiąją Tarybą. Klausėme, ar kas nors mąsto apie

žemės ūkio ateitį. Manau, kad mes ne vieni to klausėme, tik valdžia nuėjo lengviausiu keliu“.

Žlugdo nelygybė

Profesorius agrarinių mokslų daktaras Antanas Svirskis tvirtina, kad kaimas dabar atrodo taip, lyg ką tik būtų praėjęs karas ar per jį būtų persiritusi cunamio banga. Akmeniškio manymu, pasakytą per švelniai. „Cunamis nušluoja viską, net ir žmones, o mes, atgavę žemę, likome. Ir tą žemę turime dabar parduoti, nes negalime konkuruoti su tais, kurie išsistatė iš Europos pinigų, iš tokių kaip mes prisipirko žemių. Kai kurie ūkininkai nusipirko vilas Turkijoje, Ispanijoje, o mes galvojame, kaip išgyventi. Ne dėl to, kad esame tinginiai. Mes tiesiog atsidūrėme nelygyje konkurencijoje. Nereikia gviestis svetimio, bet mes ir savo neatgavome. Dėl to taip ir atsitiko. Įstojome į Europos Sąjungą, o tokių ūkininkų kaip mes nėra toje sąjungoje“.

Anot J.Gričiaus, žemės ūkio politika ūkininkus skaldo, o ne vienija. Stambiesiems sugrąžinama 21 proc. pridėtinės vertės, mažie-

► Tikrasis ūkininkas yra ne tas, kuris ima iš žemės, bet tas, kuris jai duoda

siems - 6 proc., o tokie kaip jis negauna nė vieno procento. „Pirkdamas dyzeliną prarandu 4 tūkst. litų, trąšas - 3 tūkst. litų, o pensijos gaunu apie 8 tūkst. litų per metus. Beveik dvi pensijas valstybei palieku ir gyvenu vien tik iš darbo“.

Ministeriją pakvietė į lažybas

„Tikrasis ūkininkas yra ne tas, kuris ima iš žemės, bet tas, kuris jai duoda. Žemei neužtenka vien tik salietros, reikia mėšlo, kurį gamina galvijai“, - svarsto žemaitis. Daugiau kaip 40 galvijų, iš jų 16 melžiamų karvių, laikęs ūkininkas gyvulių ūkį sparčiai mažina. Iki metų pabaigos turbūt nė vienos karvės neliks. Pavargo ir nusivylė.

Prieš ketverius metus ūkininkas J.Gričius metė pirštinę Žemės ūkio ministerijai. Pakvietė ją lažintis iš savo ūkio, jeigu jie įrodys, kad pieno sektoriuje visi gamintojai konkuruoja lygiomis sąlygomis. Kuo tai baigėsi? „Ogi niekuo, savo sprendimo neatšaukiau. Nes ir dabar tas pats vyksta. Ar kelias karves auginančiam kaimiečiui už pieną sumokama vienodai? Kiekvienas gali patvirtinti - ne. Iš mano pusės lažybos galioja iki šiol, bet Žemės ūkio ministerijoje lažintis nėra kam“, - tvirtina J.Gričius.

Akmeniškis teigia lažybos tenorėjęs parodyti, kaip klerkų žodžiai skiriasi nuo darbų: „Tuometinis žemės ūkio ministras Edvardas Makelis rėžė, kad visi pieno gamintojai turi vienodas sąlygas gaminti geros kokybės pieną. Subsidijas jis nukreipė ne pagal paskirtį. Tada aš pradėjau kalbėti, kad ministras mus mulkina. Skambinau į ministeriją, norėjau pasikalbėti su ministru, neprileido. Visur skelbiau, kad užstatau savo ūkį, jeigu tai teisybė, tegul tik jie įrodo, kad esame visi lygūs. Aš žvelgiu iš labai arti. O jie žiūri iš labai toli. Net ir mūsų prezidentė sako, kad mes patys tas blogybes keliamo, bet iš tikrųjų taip nėra. Gal todėl, kad nėra laiko iki mažo kaimo atvažiuoti“.

Vietoj kryžių - griuvėsiai

„Esu praradęs viltį ir pasitikėjimą valstybe. Prieš keletą metų vagiančius iš mano daržo pričiupau policininką ir savo vaikiaičio mokytoją. Nieko neįrodžiau, nes policija nesurinko įrodymų. Padavė jie mane į teismą už šmeižtą. Gerai, kad turėjau liudininkų, nenuteisė. Vėl rašiau prezidentei, norėjau pasakyti, iki ko nusiritome, kad mokytojai pas savo mokinius vogti eina. Tyla. Man ne agurkų gaila, o Lietuvos. Galima Europos Sąjungai pirmininkauti, bet vadovauti su tokia mąstymu - ne. Man yra sunku galvoti, kokia ateitis laukia Lietuvos kaimo“, - nerimavo J.Gričius.

Valdininkai porina, kad galima ritimasi suvaldyti, bet akmeniškis tuo netiki: „Yksta Lietuvos išpardavimas, tautos nykimas. Anksčiau buvome užgrobti, o dabar parsiduosime patys. Gal būti lietuviu nebe gražu, jei net lietuvių kalba jau nurašoma? Kaimas anksčiau buvo gyvas, o šiandien jis miršta. Penki kaimai aplink Avižlius gyventojų pilni buvo, mokykla, girininkija, parduotuvė buvo. Šiandien iš mokyklos tik griaučiai likę, langai išdaužyti. Girininkiją kažkas išvogė, išgriovė, kažkam plytų reikėjo“.

ŽALGIRIS

Nr. 215

Dalia BYČIENĖ „Respublikos“ žurnalistė

Žemė nebe maitintoja

„Mąstau, ką daryti, kad žemei ir tiems, kas ją dirba, būtų geriau. Nelabai matau išeities. Kokia išeitis gali būti, jeigu mūsų žemę rengiasi užvaldyti užsieniečiai ir mes savo noru ją parduodame?“ - dūsavavo ūkininkas J.Gričius. Iš 300 hektarų dirbamos Avižlių kaimo žemės, kur ūkininkauja Jonas, penktadalis jau parduota. Vokiečiui. Kas jis toks, kaimas nežino. Žemę pirko ir toliau perka kiti. J.Gričius neseniai sužinojo, kad tai - vyrukai iš sostinės. Pamatęs kaimė kabanti skelbimą, ūkininkas paskambino.

Kiek mokėtų, jei savo 40 hektarų parduotų jis vienas, kiek, jeigu visi Avižlių žemės turėtojai? Tada ir paaiškėjo, kad visų nebėra. 60 hektarų Avižlių kaimo žemės užsienietis jau turi. „Suprato, kodėl kaimynų žemelė taip skursta. Praeitais metais mačiau, ko per savo amžių nebuvau matęs. Jie įformino ekologinį ūkį, du kartus sėjo, bet nė vieno karto nekūlė. Aišku, kodėl. Žemės valdymas iš Vokietijos eina, ir sėjo kaip Vokietijoje. O ten pavasaris dviem savaitėmis ankstyvesnis. Išbėrė rapsą į sušalusią žemę, supuvo. Mūsų pasėliai žaliuoja, o jie antrą kartą sėjamasias varo. Klausiu, kas čia bus. Grikiai augsia. Sudygti sudygo grikiiai, bet piktžolių neperaugo. Joks kombainas negalėjo kulti, todėl atvažiavo su „Kirovu“ ir aparė. Technika

Kas liko iš nepriklausomybės

Kovo 11-ąją paskelbėme nepriklausomybę, atsiskyrimė nuo tuometinės Tarybų Sąjungos. Ir štai 2004 metų gegužės 1-ąją, apimti masinės euforijos, tapome Europos Sąjungos nariais. Praėjo devyneri metai. Egzistuoja Briuselio įstatymų viršenybė virš mūsų įstatymų. Daug kas ginčijasi, kad iš vienos sąjungos, kur buvome lyg ir ginklu okupuoti, į kitą atėjome lyg ir paskui saldainį. Ar tikrai tebesame nepriklausomi?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskutavo Europos Parlamento narys Rolandas PAKSAS. Seimo nariai Kęstutis MASIULIS ir Juras POŽELA. Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Rolandas PAULAUŠKAS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Ką kūrėme Kovo 11-ąją ir ką turime šiaandien?

R.PAULAUŠKAS: 1990 metų kovo 11-ąją, kai balsavome už Lietuvos nepriklausomybę, aiškiai žinojome, ko norime. Pirmiausia norėjome turėti teisę leisti savo įstatymus nepriklausomai nuo nekieno valios. Galima prisiminti, su koku entuziazmu žmonės sutiko dar LTSR Aukščiausiosios Tarybos sprendimą, kad Lietuvos įstatymai yra viršesni už sąjunginius įstatymus. Tai buvo 1989-ųjų lapkričio 11 dieną, jeigu neklystu. Buvo didžiulis entuziazmas, kad mes atgavome teisę leisti savo įstatymus.

Bet, einant laiku, daug kam keičiantis, pats sau keliu klausimą, koks yra nepriklausomybės turinys šiaandien ir kokią turinį įveda žmonės, kurie apie nepriklausomybę tokiais gražiais žodžiais kalba iš tribūnu.

Paklausiau savo pažįstamo, kaip jis supranta nepriklausomybę. Jis sako: na, tai yra vėliava, himnas, herbas. Bet palaukite, herbus ir himnus turi net degalinės. Vėliavos plevėsuoja taip pat daug kur. Savivaldybės turi savo vėliavas ir himnus, ir herbus. Tai nėra nepriklausomybės požymiai.

Jeigu kalbame ne apie savivaldybę, o apie valstybę, tai pirmiausias valstybės požymis yra teisė leisti savo įstatymus. Šios teisės mes šiaandien nebeturime. Mes leidžiame tik tiek, kiek mums leidžia Briuselis. Kaip ir kokia Šiaulių savivaldybė leidžia savo potvarkius, kiek jai leidžia Vilnius.

Įstatymus leisti turi teisę tik valstybė, jeigu jiniai juos leidžia nepriklausomai nuo nekieno valios. Jeigu jiniai nuo kažkieno valios pri-

klauso, kaip savivaldybė nuo sostinės, kaip Lietuva nuo Briuselio, tai jau nėra teisė leisti savo įstatymus.

Iš teisės leisti įstatymus kyla teisė nustatyti, pavyzdžiui, savo mokesčius. Šiaandien mes mokesčių nustatyti irgi negalime savarakiškai. Nes pagrindinius mokesčius, tokius kaip PVM, akcizai, reguliuoja taip pat Briuselis. Muitų neturime teisės reguliuoti nuo 2004 metų. Kariuomenė irgi yra valstybės nepriklausomybės požymis. Šiaandien pas mus kas netingi, saugo oro erdvę.

Na, ir vienas iš svarbiausių dalykų - pinigai. Jau ir dabar litas yra susietas su valiutu modeliu. Mūsų politinis elitas pasirošęs atsakyti ir šito, paskutinio, simbolinio dalyko - lito.

Nesakau, kad tai, kas atsitiko, yra blogai. Tik norėčiau suprasti, kokią turinį žmonės deda į žodį „nepriklausomybė“, kai jie Kovo 11-ąją iš tribūnos sako kalbą ir nuolat kalba apie nepriklausomybę. Lyg niekas nebūtų pasikeitę.

Aš visiškai nekvestionuoju, gal tai ir reikėjo pasiegti, kaip mes elgamės. Gal tai yra dėsningi procesai. Gal čia nieko blogo nėra.

Man rėžia ausį, aš nematau logikos. Jeigu valstybė negali leisti savo įstatymų, visiškai nepriklausomai, jeigu neturime muitų, neturime mokesčių teisės ir t.t. ir vis tiek sakome, kad esame nepriklausomi?

G.JAKAVONIS: Kažkada Romualdas Ozolas pasakė, kad Kovo 11-oji yra tikrai istorinis reliktas. O faktiškai šios dienos Lietuva laiką skaičiuoja nuo 2004 metų gegužės 1-osios, kai tapo Europos Sąjungos nare.

J.POŽELA: Labai įdomu klausytis, ypač signataro, kuris pats dabar lyvavo tuose virsmuose. Kuris matė ir ankstesnę ideologiją, ir ankstesnę tvarką, dėl kurios mes nepriklausomybę atkūrėme. Aš iš jaunesnės kartos pozicijos pabandyti gal ir tokių provokacinių tezių pasakyti.

Kas yra nepriklausomybė? Paateisiu paprastą repliką į gerbiamo signataro pasakymą. Taip išeitu, kad visiškai nepriklausoma valstybė pasaulyje yra Šiaurės Korėja ir kitos panašaus tipo valstybės. Noriu pasakyti, kad dabartinė pasaulio tvarka, dabartinės visų šalių ir demokratinų bendrijų struktū-

Šiaandien ES neturime moralinių vertybių. Jeigu nėra moralinio pagrindo, ant kurio laikosi visa sąjunga, jiniai neišsilauks

Rolandas PAKSAS
Europos Parlamento narys

ros, pradendant Jungtinėmis Tautomis, baigiant Europos Sąjungą, gyvenybinės struktūros, visokie kitokie susivienijimai riboja atskirų šalių nepriklausomybę. Tačiau aš to nevadinčiau nepriklausomybės praradimu.

Man labiau norėtųsi, kad nepriklausomybės atkūrimas Kovo 11-ąją asocijuotųsi su nepriklausomybės nuo smurto, nuo žmogaus teisių pažeidimų, nuo okupanto primetamos valios atkūrimu. Ir tokiu atveju lyginti narystę Tarybų Sąjungoje su naryste Europos Sąjungoje yra nevisiškai teisinga.

Kadangi tema daugiau liečia Europos Sąjungą, mano manymu, pati Europos Sąjunga yra atsiderusi kryžkelėje ir ganėtina pati pasimetusi. Lietuvai dar nesant Europos Sąjungos nare, buvo pradėtas konventas dėl Europos Sąjungos ateities, bet kaip projektas jis nepasisekė. Nepasisekė susitarti, kokią ateitį įsivaizduoja, kaip mato pačią Europos Sąjungą.

R.PAULAUŠKAS: Galite tarti porą žodžių apie nepriklausomybės turinį? Kaip jį suvokiate?

J.POŽELA: Aš suvokiu nepriklausomybę kaip nepriklauso-

Valstybės teisė nuspręsti, ką ir kaip daryti. Mes nusprendėme kai kurias galias perduoti Europos Sąjungai

Kęstutis MASIULIS
Seimo narys

ms ybės nuo žmogaus teisių pažeidimo.

R.PAULAUŠKAS: Bet tai su valstybe neturi nieko bendro.

J.POŽELA: Apie valstybę mes turime absoliučiai kitą supratimą. Jūs turbūt pasakysite, kad valstybės pagrindinė sudedamoji dalis yra tauta. Teisingai?

grindus mūsų valstybingumui, šiaandien jau nebegirdime. Jeigu jie būtų aktyvesni šiaandien, manau, šį diskusiją mums būtų žymiai lengvesnė.

G.JAKAVONIS: Kaip kinta mūsų valstybės vertybės įstojus į Europos Sąjungą? Būnant Europos Parlamente iš šalies gal geriau matyti?

R.PAKSAS: Vienu sakiniu čia nepasakysi. Suprantu, kad diskusijų per mažai. Lietuvos politinis elitas ir ne tik politinis elitas per mažai dėmesio skiria dabartinei Lietuvos situacijai Europos Sąjungoje. Ir kas galėtų būti po 5-20 metų. Kas su Lietuva bus, jeigu Europos Sąjunga nepasikeis?

Gal per šiuurščiai ir per skaudžiai palyginsiu. Bet Vasario 16-osios sprendimą atkūri nepriklausomybę, Kovo 11-osios sprendimą ir tą sprendimą, kokią šiaandien Lietuvos politinis elitas padarys, kokia Lietuva bus Europos Sąjungoje po 10-20 metų, aš padaryčiau vienu lygiu.

Pats buvau narystės Europos Sąjungoje šalininkas. Tada ėjau Tuomet jums ir nepriklausomybė nereikalinga.

J.POŽELA: Aš asmeniškai į tautinę valstybę žiūriu kitaip nei jūs. Aš manau, kad tautinės valstybės nebėra kaip tokios.

G.JAKAVONIS: Galu priminti 2009 metų sausio 16-ąją. Kas darėsi prie Parlamento? O Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios citynės šiais metais? Kai matau, kiek sutraukta policijos pareigūnų, koks valdžios vertinimas, man tai nuo 1972 metų Kauno citynių, kai susidėgino Romas Kalanta, nedaug skiriasi. Tai kur čia „laisvė nuo smurto“, „žodžio laisvė“?

J.POŽELA: Dabartinėje Lietuvoje pasigendu filosofiniu diskursu. Mūsų visuomenininkų ir didelių filosofų, kurie 1990 metais dėjo pa-

ir atstovauti savo tautai taip, kaip reikėtų atstovauti.

Mano supratimu, Europos Sąjungoje yra du procesai, ir nežinau, kuris šiaandien yra stipresnis. Galbūt pirmasis. Pirmasis - globalizmo, kurio šalininkai - politikai, elitas - norėtų, kad Europos Sąjunga būtų su vienu prezidentu, su vienu biurokratija ar su vienu centru, su vienu prokuratūra ir t.t. Tai yra didžiųjų valstybių atstovai, kurie šį sprendimą pramušinėja. Ir daugeliu atvejų kitoms valstybėms belieka būti tiktais statistėmis.

Yra kitas procesas - tai toks sveikas nacionalizmas arba nacionalinio išsivadavimo judėjimas, kuris prasideda nuo Anglijos nepriklausomybės partijos. Ir dar neaišku, kaip bus 2014-2015 metais, kai ši partija privers konservatorius skelbti referendumą. Ir dar neaišku, ar Anglija pasitrauks, ar nepasitrauks iš Europos Sąjungos.

Ir mums, lietuviams, reikia rasti savo vietą Europos Sąjungoje, kad mūsų tauta nebūtų nusivylusi nei gyvenimu, nei švietimu, nei pragyvenimo lygiu, nei perspektyva, nei mokslu, nei emigracija. Šios diskusijos Lietuvoje absoliučiai nėra. O jį reikalinga.

R.PAULAUŠKAS: Kol kas iš kolegų neišgirdau atsakymo. Klausiu, kokią turinį dedate šiaandien, kai kalbate apie Lietuvos nepriklausomybę. Kai mes negalime leisti įstatymų, kokių norime. Visą turime derinti su Briuseliu. Muitų neturime. Tuoj pinigų neturėsime. Pagrindinius mokesčius mes nustato irgi Europos Sąjunga. Kai sakote, kad Lietuva yra nepriklausoma, kokią turinį dedate į tuos žodžius?

K.MASIULIS: Dedu tokią turinį, kad tauta pati arba per savo atstovybę Parlamentą kaip turėjo, taip ir turi visišką suverenitetą, kuris politologijos terminais apibrėžiamas, kad bet kada galime įstoti į kokią norime tarptautinę organizaciją, bet kada galime išstoti, taip pat ir iš Europos Sąjungos.

Europos Sąjunga nėra tarptautinė organizacija. Ji yra valstybių sąjunga. Laisva tautos valia buvo apsispręsta, vadinasi, dalį savo suverenijų galių esame perleidę kai kurioms europinėms institucijoms. Bet lygiai taip pat galime jas bet kada atsiimti. Negana to, jeigu nevykdome kai kurių sąlygų, tai iš mūsų tas galias galėtų atimti.

As taip aštriai nekelčiau klausimo kaip gerbiamas R.Paksas. Ne-klausčiau, kas nusivylė ar nenusių Europą. Lietuviai labai daug kuo bando nusivilti. Paklausčiau labai paprastai: ar buvimas Europos Sąjungoje darė teigiamą postūmį tokiems procesams kaip visuomenės gerovės augimas? Manau, kad darė postūmį. Galbūt netgi tose srityse, kur labiausiai buvo skepsis stojant į Europos Sąjungą.

Nebuvau šimtaprocentinis euroentuziastas. Mačiau blogybes ir dabar matau. Bet daugiausia skeptiškai šiuurščiai, kurie stebi procesus. Save vadina eurorealistais.

R.PAKSAS: Buvo referendumas. Apie 60 proc. piliečių balsavo dėl narystės Europos Sąjungoje. Kai tauta nusprendžia, mano supratimu, tai nekvestionuojami dalykai.

Klausimas, ar pasiekėme tai, ko siekėme. Pasiekėme. Ar gyvenime taip, kaip norėjome, ar turime tokią pragyvenimo lygį, išsilavinimą, švietimą, saugumą ir visus kitus dalykus, kokių siekė žmonės, kurie atėjo į referendumą ir balsavo? Man atrodo, kad ne. Man atrodo, keičiasi Lietuva. Lietuvos politikai pasiekė tikslą - įstojome į Europos Sąjungą - ir sustojome. Galvojo, kad tai stabili situacija, nieko daugiau neboreikia siekti. O reikia sveikiai susiiminti lobizmu, pramušinėti sprendimus

R.PAULAUŠKAS: Atsiliepiu į kolegų pasakymus. Iš pono

Pradėkime svarstyti, ar mums reikia galutinai prarasti bet kokią nepriklausomybę ir tapti savivaldybe ES mastu

Rolandas PAULAUŠKAS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

K.MASIULIS: Gerbiamas R.Paksas save laiko eurorealistu. Aš irgi norėčiau tokiam sparnui save priskirti. Gal kitokių turinį įdėčiau į tą sąvoką. Suprantu, kad į Europos Sąjungą kaip struktūrą, tarpvalstybinį sambūrį reikia žiūrėti matant ir teigiamas, ir neigiamas puses.

K.MASIULIS: Valstybės teisė nuspręsti, ką ir kaip daryti. Mes nusprendėme kai kurias galias perduoti Europos Sąjungai. Jeigu norime, atsisakome lito, bet jeigu norime, galime išimti... Mes turime kariuomenę. Mes turime daug ką.

R.PAULAUŠKAS: Čia sėdi socialdemokratų atstovas, sako, kad jam tauta nereikalinga. Tautinė valstybė nereikalinga.

J.POŽELA: Aš sakiau kitaip. Aš pasakiau, kad tokių tautinių valstybių, kokios buvo kūrmosi pradžioje, nebėra, jos keičiasi. Valstybės esmė keičiasi. Vienalytė tauta nebetampa pagrindine sudedamąja dalimi.

R.PAULAUŠKAS: Europoje vyksta diskusija, kas šiaandien yra nepriklausomybės turinys. Italijoje tą klausimą kelia Bepė Grilas (Beppe Grillo), kuris rinkimuose gavo ketvirtį balsų. Prancūzijoje - Marin Le Pen (Marine Le Pen), kurios reitingas panašus į dabartinio prezidento.

Šiuos klausimus kelia Vengrija su savo nauja Konstitucija ir bandymu išlaikyti savo valstybę kaip tokią Europos Sąjungoje, sulaukdamas didžiulio Briuselio pasipriešinimo. Aš jau nekalbu apie Angliją, Škotiją.

2012 metų lapkriūtį Berlyne vynt konferencija, kur buvo svarstomi lygiai tie patys klausimai. Ir prezidentas didelio laikraščio redaktorius uždavė lygiai tuos pačius klausimus vokiečių auditorijai. Kas liko šiaandien iš Vokietijos suvereniteto? Jeigu Vokietija neturi sienų, muitų ir t.t.

Yra tokia Tikrųjų suomių partija, kuri yra laimėjusi nemažai balsų Suomijoje. Ji kelia netgi tokią ekstravagantišką idėją, ar išėjus iš Europos Sąjungos, netapti Rusijos Honkongu. Irgi bandydama apsaugoti savo kaip tautos ir valstybės tam tikras teises. Manydama, kad net dabartinė Rusija, kuri labai kritiškai mūsų akyse atrodo, jiems geresnė už Briuselį.

R.PAKSAS: Tikrųjų suomių partijos lyderis yra mano atstovaujamos frakcijos Europos Parlamente narys. Aš priklausau frakcijai „Laisvės ir demokratijos Europa“.

Ir tai nėra euroskeptikai, kurie stebi procesus. Save vadina eurorealistais. Mano pasakymas, kad šiaandien Europos Sąjungoje yra dvi kryptys, reiškia ne tai, kad Europoje nevyksta diskusijos, nevyksta procesai. Tai reiškia, kad Lietuvoje nevyksta šis procesas. Lietuvos politikai šiaandien labai daug dėmesio skiria, kaip rengsis, kai pirminkaus Europos Sąjungai, kokių patiekalus duos, kokias patalpas bus suremontuotos. Bet neskiria dėmesio, kaip atrodys Lietuva Europos Sąjungos kontekste po 5-20 metų.

K.MASIULIS: Gerbiamas R.Paksas save laiko eurorealistu. Aš irgi norėčiau tokiam sparnui save priskirti. Gal kitokių turinį įdėčiau į tą sąvoką. Suprantu, kad į Europos Sąjungą kaip struktūrą, tarpvalstybinį sambūrį reikia žiūrėti matant ir teigiamas, ir neigiamas puses.

Labai pritarau minčiai, kad reikėtų pasvarstyti ilgalaikę strategiją. Gal tikrai Lietuvoje per mažai apie tai diskutuojama. Bet nėra taip, kad nebūtų diskutuojama. Dirbant Briuselyje, gal ne viskas matosi.

Yra žmonių, kurie propaguoja idėją, kad Europos Sąjunga greičiau taptų konfederacija. Yra tam tikra linija, aš jai oponuočiau. Sakytčiau, gal to nereikia, reikia kitų procesų.

Tautinės valstybės nebėra kaip tokios

Juras POŽELA
Seimo narys

G.JAKAVONIS: Užduosiu labai konkretų klausimą, kurį nuolat gatau iš rinkėjų. Į Lenkiją gausiai vežama mūsų mediena. Iš esmės nekontroliuojami dalykai. Susitinkame žmonės man sako: darykite ką nors, muitus padidinkite. Kaip pasiūlysite spręsti šią problemą?

K.MASIULIS: Muitų neturime, bet galime už savo išteklius imti įvairius akcizus ir patys reguliuoti. Galime pažūrėti, ar nėra taip, kad visose aplinkinėse valstybėse tie mokesčiai didesni. Gal ne viską esame suregulėję.

G.JAKAVONIS: Mes negalime ignoruoti judėjimų, kurie vyksta kitose valstybėse. Kodėl vengrai, sakykim, tampa lyderiais? Kodėl ne mes, lietuviai? Vengrai pamatė, kad kažkas negerai Europos Sąjungoje, jie išėjo iš gatvės, jie tam priešinasi. Mes sėdime ir nuolankiai nuileidę galvas viską žodis žodim kaip Briuseliui reikia, taip darome.

J.POŽELA: Vengrijos tam tikros reformos man nėra pozityvus pavyzdys. Už tai aš jos į Europos Sąjungos lyderes jokiais būdais neskirčiau.

Kitas dalykas, kalbant apie judėjimus, manau, kad čia yra klaida. Politinio dialogo su visuomene nebuvimo. Nes kritikuoti, ypač populistinėms politinėms jėgoms, visada labai paprasta ir lengva. Tokiu būdu vedama diskusija sulaukia tam tikro žmonių palaikymo.

Aišku, Europos Sąjungoje yra problemų, su kuriomis kitos valstybės narės susiduria labiau nei mes. Tarkim, su emigracija iš trečiųjų šalių. Mes faktiškai to net nejauciame. Man net baisu būtų įsivaizduoti, kas atsitiktų...

G.JAKAVONIS: Kai prasidėjo spalvotos revoliucijos Afrikoje ir žmonės plūstelėjo į Italiją, paskui į Prancūziją, užėjo kalba apie kvotas. Ir mūsų prezidentė labai aiškiai pasakė, kad Lietuvoje bus kvotos.

J.POŽELA: Labai teisingai pasakė. Turėtume įsisąmoninti paprastą dalyką. Mes taikome tokią požiūrį į Europos Sąjungą kaip „jie ir mes“. Turime suprasti, kad esame Europos Sąjunga ir esame atsakingi už jos ateities kūrimą. Ne Briuselis, ne kažkokie dėdės, tetos, bet mes, kaip bendri Europos piliečiai. Kaip bendra Europos tauta.

G.JAKAVONIS: Graikijos krizė ir bandymas gelbėti Graikiją mūsų sąskaita. Mes irgi turime solidariai prisidėti prie Graikijos gelbėjimo, kai jie gerai gyveno praskolindami?

J.POŽELA: Žinoma, kad taip. Galima klausimą pasukti į Lietuvą. Įsivaizduokite situaciją. Visa Lietuva moka mokesčius į valstybės išdą. Taip ir visos valstybės narės moka tam tikrus mokesčius į bendrą Europos Sąjungos biudžetą. Teisingai? Teisingai. Dabar kažkam iš mūsų bendros šeimos susiklosto negera situacija. Jūs savo šeimos nariams padedate, kai jiems kas nors atsitinka? Ar pasakote: aš tavęs nebeprapažįstu savo pusbroliu, pussesere, nes tu bankrutavai. Tu prasilošei, pavyzdžiui, kazino, nebepažėsiu. Juk ne - padėtumėte.

Mes tikrai palaisvėtume savo dvasia, jeigu išdrįstume pripažinti, kad pasikeitė nepriklausomybės turinys. Pasakyti, kaip jis pasikeitė. Bet šiaandien nėra to, kas buvo Kovo 11-ąją. Pasikeitė reikaliai. Tada pradėkime svarstyti, ar mums reikita eiti toliau ta linkme, galutinai prarasti bet kokią nepriklausomybę ir tapti savivaldybe ES mastu.

Beje, dėl tų pačių žemdirbių, ponas K.Masiulis. Žemdirbiai turėjo atskirą eilutę Lietuvos biudžete iki stotimo į Europos Sąjungą ir taip pat gaudavo išmokas. Jie visada gaudavo išmokas.

Mes tikrai palaisvėtume savo dvasia, jeigu išdrįstume pripažinti, kad pasikeitė nepriklausomybės turinys. Pasakyti, kaip jis pasikeitė. Bet šiaandien nėra to, kas buvo Kovo 11-ąją. Pasikeitė reikaliai. Tada pradėkime svarstyti, ar mums reikita eiti toliau ta linkme, galutinai prarasti bet kokią nepriklausomybę ir tapti savivaldybe ES mastu.

Beje, atkreipti dėmesį - Europos Sąjungos pagrindinė idėja yra regionalizavimo idėja. Briuselis nori, kad ateityje Europa būtų sudaryta ne iš valstybių, o iš regionų. Norėdami išsaugoti šitą projektą, jie elgiasi teisingai. Bet ar mums šito reikia, ar man šito reikia. Atsakau - man šito nereikia.

R.PAKSAS: Pastaruoju metu labai daugėja nacionalinių judėjimų. Kodėl? Todėl, kad Europos Sąjungoje didžiausias deficitas yra demokratija. Būtent tai ir skatina valstybės atsirasti nacionalinius judėjimus, kurie yra prieš Europą.

Man yra įstrigęs vienas skaičius, kad Briuselyje yra trisdešimt tūkstantį atliekamų pareigūnų, kurių 10 proc. gauna didesni atlyginimą nei Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas. Tai sukelia neteisingumo jausmą, kad Briuselis suryja tokią didžiulę galybę pinigų ir sprendžia nerinkti pareigūnai - komisari ar biurokratai. Jie priiminėja direktyvas arba reglamentus, kurie tampa įstatymu Europos Sąjungos valstybėms.

Šiaandien Europos Sąjungoje neturime moralinių vertybių. Kalbėjo biurokratai, važiavo pas popiežiu, kad į Konstituciją būtų įrašytas krikščioniškas pamatas, krikščioniškos vertybės. Neatsirado šitų dalykų. Jeigu nėra moralinio pagrindo, anksčiau visai sąjunga, jiniai neišsilauks.

Europos Sąjungoje pasigendu laisvosios rinkos funkcionavimo. Nerinkti pareigūnai priiminėja direktyvas, reglamentus, tai iš tikrųjų žmonėms sukelia didžiulį pasipiktinimą. Mano supratimu, laisvė - tai galimybė leisti įstatymus, kurie tarnauja žmonėms.

Parengė Aušrė KUBILIŪTĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.suzalgiriu.lt

žmonių bėda. Todėl į Seimą ateina tokios partijos, kurios tuoj pat išnyksta, jau kituose rinkimuose jų nėra. Visi mano, kad užtenka būti geru žmogumi ar kad kažkas galvoja, jog anas geras žmogus.

Reikia kalbėti apie pažiūras. Štai yra jaunasis socialdemokratas, jis taip mato pasaulį. Ir jis visada tapr matys, ir visada jis norės visai ko kito nei toks žmogus kaip aš. Nesakau, kad jis blogas ar kad aš geras. Tiesiog yra skirtingi supratimai.

Mes dažnai patys sau meluojame sakdami, kad nepriklausomybės turinio atžvilgiu niekas nepasikeitė. Iš esmės pasikeitė. Tai galbūt išdrįskime, padarykime pataisas Konstitucijoje. Įrašykime reikšius dienos situaciją. O dabar Konstitucija rašo viena, o realybė yra visai kita. Aš vėl turiu omeny nepriklausomybės turinį, ne tai, ką Briuselis davė ar nedavė.

Beje, dėl tų pačių žemdirbių, ponas K.Masiulis. Žemdirbiai turėjo atskirą eilutę Lietuvos biudžete iki stotimo į Europos Sąjungą ir taip pat gaudavo išmokas. Jie visada gaudavo išmokas.

Mes tikrai palaisvėtume savo dvasia, jeigu išdrįstume pripažinti, kad pasikeitė nepriklausomybės turinys. Pasakyti, kaip jis pasikeitė. Bet šiaandien nėra to, kas buvo Kovo 11-ąją. Pasikeitė reikaliai. Tada pradėkime svarstyti, ar mums reikita eiti toliau ta linkme, galutinai prarasti bet kokią nepriklausomybę ir tapti savivaldybe ES mastu.

Beje, atkreipti dėmesį - Europos Sąjungos pagrindinė idėja yra regionalizavimo idėja. Briuselis nori, kad ateityje Europa būtų sudaryta ne iš valstybių, o iš regionų. Norėdami išsaugoti šitą projektą, jie elgiasi teisingai. Bet ar mums šito reikia, ar man šito reikia. Atsakau - man šito nereikia.

R.PAKSAS: Pastaruoju metu labai daugėja nacionalinių judėjimų. Kodėl? Todėl, kad Europos Sąjungoje didžiausias deficitas yra demokratija. Būtent tai ir skatina valstybės atsirasti nacionalinius judėjimus, kurie yra prieš Europą.

Man yra įstrigęs vienas skaičius, kad Briuselyje yra trisdešimt tūkstantį atliekamų pareigūnų, kurių 10 proc. gauna didesni atlyginimą nei Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas. Tai sukelia neteisingumo jausmą, kad Briuselis suryja tokią didžiulę galybę pinigų ir sprendžia nerinkti pareigūnai - komisari ar biurokratai. Jie priiminėja direktyvas arba reglamentus, kurie tampa įstatymu Europos Sąjungos valstybėms.

Šiaandien Europos Sąjungoje neturime moralinių vertybių. Kalbėjo biurokratai, važiavo pas popiežiu, kad į Konstituciją būtų įrašytas krikščioniškas pamatas, krikščioniškos vertybės. Neatsirado šitų dalykų. Jeigu nėra moralinio pagrindo, anksčiau visai sąjunga, jiniai neišsilauks.

Europos Sąjungoje pasigendu laisvosios rinkos funkcionavimo. Nerinkti pareigūnai priiminėja direktyvas, reglamentus, tai iš tikrųjų žmonėms sukelia didžiulį pasipiktinimą. Mano supratimu, laisvė - tai galimybė leisti įstatymus, kurie tarnauja žmonėms.

Nepriklausomybės kovų dalyvis Jonas Variakojis

Panevėžio muziejaus archyvo nuotr.

Jonas Variakojis gimė 1892 m. gegužės 20 d. Biržų apskrityje Biržų valsčiaus Rinkuškių kaime. Mokėsi Pernu gimnazijoje. 1913 m. dirbo „Vilties“ laikraščio redakcijoje. Gimnaziją baigė 1913 m. ir studijavo teisę Petrapilio universitete. Baigė III kursą. Mokslus sutrukdė Pirmasis pasaulinis karas.

Elena MARKUCKYTĖ
Donatas PILKAUSKAS

1917 m. baigė Vladimiro karo mokyklą. Dalyvavo Pirmajame pasauliniame kare. Buvo 21-ajame Sibiro šaulių pulke. 1917 m. lapkričio 12 d. jam suteiktas vyr. leitenanto laipsnis. 1918 m. buvo Lietuvos Tarybos įgaliotinis pabėgėlių grąžinimui į Lietuvą. 1918 m. grįžo į Lietuvą.

Iškylus pavojui, kad įsiverš Raudonoji armija, Lietuvos teritorija padalyta į sritis. Vienu iš sričių centrų tapo Panevėžio apskritis. Tuo metu Panevėžio kraštas buvo okupuotas kaizerinės kariuomenės dalinių.

1918 m. gruodžio 29-ąją Krašto apsaugos ministro M.Velykio įsakymu paskirtas Panevėžio srities apsaugos būrio vadu. Pradėjo telkti savanorius į Lietuvos kariuomenę Panevėžio krašte. Bažnyčiose, turguose buvo skaitomi kvietimai visiems neabejingiems Lietuvos likimui stoti į savanorių gretas. Vienu pirmųjų savo įsakymų 1918 m. gruodžio 29-ąją paskyrė karininką Justiną Kibirskį savo pavaduotoju.

Pirmaisiais savanoriais sausio 7-ąją 1919 m. įstojo 3 broliai Balčai: Boleslovas, Stasys ir Vladas, Juozas Daunoraitis, Kazys Kubilius, Kriaučiūnas Juozas, Labanauskas Petras, Miknys Petras, Mačikūnas Stasys. Vokiečių karinė įgula jau ruošėsi palikti Panevėžio miestą. Į krašto gilumą besiveržianti Raudonoji armija vertė Panevėžio srities apsaugos būrį trauktis Kėdainių link.

1919 m. sausio 9 d. į Panevėžį įžengė Raudonosios armijos Internacionalinės divizijos 39-asis pulkas. Tą pačią dieną Panevėžio srities apsaugos būrys atvyko į Kėdainius. 1919 m. vasarį Panevėžio

► Karininkas Jonas Variakojis

► Karininko Jono Nastopkos perlaidojimas Biržuose. Su kardu stovi J.Variakojis. 1920 m.

srities apsaugos būrys kartu su Kėdainių komendantūra pradėjo kovą su Raudonąja armija.

Pirmos kautynės vyko dėl Šėtos miestelio. J.Variakojis 1919 m. kovo 22 d. paskirtas Panevėžio bataliono vadu. Panevėžio bataliono būrys, padedamas vokiečių, nuo kovo vidurio nusprendė išstumti Raudonosios armijos dalinius iš Panevėžio. 1919 m. kovo 27 d. jis kartu su vokiečių kareiviais užėmė Panevėžio miestą.

J.Variakojis štabas Panevėžyje įsikūrė M.Rossako name (dab. Laisvės aikštė Nr.1). Išvaduotame Panevėžio mieste 1919 m. kovo 27 d. pirmą kartą suplevėsavo Trispalvė. Panevėžio atskirajam batalionui mieste pavyko išsilaukiyti tik iki balandžio pradžios. Balandžio 5 d. Raudonoji armija sukaupė papildomas pajėgas ir išstūmė savanorius iš Panevėžio miesto.

Gegužės 7 dieną vyriausiuoju Lietuvos kariuomenės vadu paskirtas generolas Silvestras Žukauskas. Gen. S.Žukausko nurodymu Panevėžio atskirajam batalionui pavesta ruošti atsiimti Panevėžio miestą. Panevėžio išvadavimo operaciją paruošė Panevėžio atskirojo bataliono instruktoriumi

paskirtas buvęs Rusijos carinės kariuomenės pulkininkas Maksimas Katchė (Max Kattchee).

Vienu iš jo pavaduotojų šiai operacijai buvo karininkas J.Variakojis - Panevėžio srities bataliono vadas. Į pagalbą šiam batalionui paskirtas 2-ojo pėstininkų pulko vienas batalionas, viena artilerijos baterija, Šiaulių atskirojo bataliono viena kuopa. Pirmą kartą Nepriklausomybės kovose plačiau panaudota aviacija.

Panevėžio išvadavimo operacija prasidėjo gegužės 18-osios rytą. Kautynių metu 1919 m. gegužės 18 d. žuvo Panevėžio bataliono karininkas Jonas Nastopka. Po atkaklių kautynių gegužės 19 d. Panevėžys buvo išvaduotas. Kaip rašė vyriausiasis kariuomenės vadas gen. S.Žukauskas, „narsi Lietuvos kariuomenė paėmė Panevėžį“. 1919 m. gegužės 20 d. už sėkmingai vadovautą Panevėžio operaciją pakeltas į kapitonus.

Gegužės 21 d. Raudonoji armija dar bandė pereiti į kontrpuolimą ir atsiėmė dalį Panevėžio srities teritorijų. Tačiau Panevėžio miestas užimtas nebebuvo. Gegužės 23-iąją Raudonoji armija ėmė trauktis Kupiškio link.

1919 metais Panevėžio batalionas perorganizuotas į Panevėžio pulką ir pavadintas 4 pėstininkų pulku. J.Variakojis 1919 m. spalio 25 d. už narsumą apdovanotas I ir II laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ (Vyties kryžiumi). 1919 m. gruodį pulkui suteiktas Mindaugo vardas. 1920 m. vasarį paskirtas Panevėžio 4 pėstininkų pulko vadu.

J.Variakojis su savo pulku kovojo su bermontininkais nuo 1919 m. spalio 7-osios iki 1920 metų sausio 3-osios, lenkų fronte nuo 1920 m. sausio 3 iki balandžio 23 dienos. 1921 metais rugsėjo mėnesį paskirtas III pėstininkų divizijos štabo viršininku. Ne kartą laikinai ėjo divizijos vado pareigas. 1921 metais birželio 28 dieną gavo majoro laipsnį.

1921-1923 metais lankė Aukštuosius karininkų kursus. Juos baigė 1923 metais. III pėstininkų divizija buvo pavadinta III karine apygarda. 1923 metais lapkričio mėnesį paskirtas III karo apygardos štabo viršininku. Ne kartą ėjo laikinai ir III karo apygardos vado pareigas.

1924 m. birželio 28 d. jam suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis. 1925 m. gegužės 15 d. apdovanotas latvių „Lačplēšio“ ordinu.

Dar buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo II laipsnio ir Gedimino III laipsnio ordinais. 1926 m. balandžio 20 d. paleidžiamas į atsargą.

Charakteristikoje buvo apibūdinamas kaip gilaus proto ir išsilavinęs žmogus, palaikantis gerus santykius su karininkais, tarnyboje griežtas, o ne tarnybos metu visiems lengvai prieinamas. Pažymima tik, kad gana silpna sveikata. Išvyko į Ukmergės apskrities Širvintų valsčiaus Šešuolių dvarą. 1927 metais jam siūlyta grįžti į tarnybą, bet atsisakė motyvuodamas, kad turi nusipirkęs didelį ūkį ir spirito varyklą. Be to, yra paėmęs paskolą iš banko ir, kaip rašė, ją reikia grąžinti.

1929 metais jam pripažintas kūrėjo savanorio statusas ir vasario 4 dieną apdovanotas savanorio kūrėjo medaliu. 1929 metais rugsėjo 24 dieną prezidento dekretu paskirtas krašto apsaugos ministru. Tas pareigas ėjo iki 1930 m. birželio 28 d. 1944-aisiais pasitraukė į Vakarų. Gyveno JAV. 1963-aisiais užbaigė knygą apie 4 pėstininkų Lietuvos karaliaus Mindaugo pulką.

J.Variakojis mirė 1963 metais. Knygą išleido jo sūnus 1965 metais.

Kviečiame būti aktyviais Lietuvos piliečiais, renkant savo nacionalinę vertybę 2012.

BALSUOKIME!

www.respublikosvertybes.lt

LAUKIAME LAIŠKŲ IR NUOTRAUKŲ SU ISTORIJOMIS IŠ VISOS LIETUVOS 2013 METŲ RINKIMAMS! Kiekvieną PENKTADIENĮ vertybių aprašymai dienraštyje RESPUBLIKA.

